

Asia: VN/16552/2022

Arviomuistio lautamiesten valintatavasta

Lausunnonantajan lausunto

1. Pitäisikö lautamiesten valintatapaa muuttaa nykyisestä? Miksi?

Mikäli lautamiesjärjestelmä ylipäätään halutaan säilyttää, lautamiesten valintatapaa pitää välttämättä muuttaa. Kuten eduskunnan oikeusasiamies on näkemysensä katsonut, [poliittisin perustein valittujen] lautamiesten osallistumisen tuomioistuinten ratkaisutoimintaan voidaan arvioida aiheuttavan haittaa

tuomioistuinlaitoksen poliittiselle neutraliteetille, mitä juuri tuomioistuinlaitoksen riippumattomuus ja puolueettomuus edellyttävät.

2. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimetä lautamiesehdokkaat? Miksi?

Riippumattomuuden ja puolueettomuuden näkökulmista tavoitteeksi tulisi asettaa järjestelmä - jos tällaista ylipäätään nähdään tarpeelliseksi - , jolla ei ole lainkaan liityntää poliittiseen päätöksentekoon. Kenenkään ei tulisi nimetä lautamiehiä, vaan tältä osin olisi avattava julkinen avoin hakumenettely.

3. Pitäisikö lautamiesten mahdollinen rikostausta selvittää ennen kuin heidät voitaisiin nimittää tehtävänsä? Jos, niin kenen pitäisi tällainen selvitys tehdä?

Ehdottomasti. Suppealla turvallisuus selvityksellä ennen nimitystä. Selvityksen tekee luontevimmin nimittävä taho, joka voisi olla keskitetyn haun tilanteessa Tuomioistuinvirasto.

4. Jos lautamiesehdokkaita olisi enemmän kuin lautamiespaikkoja, kenen pitäisi valita lautamiehet asetettujen ehdokkaiden joukosta? Miten valinnan pitäisi tapahtua?

Jos ja kun hakumenettely olisi keskitetty, valinta tulisi toteuttaa Tuomioistuinviraston tai alaisten jo olemassa olevien lautakuntien toimesta. Valintatapana lienee paras arvontamenettely kuitenkin siten, että tietyt kiintiöt täyttyvät (esim. ikä- ja sukupuolijakautumaa koskien).

5. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimittää lautamiehet? Miksi?

Nimittäminen tulisi antaa hovioikeuspiirin hovioikeuksien tehtäväksi. Muistiossa todetulla tavalla hovioikeuden tekemä valinta näyttäisi enemmän ulkopuolisen, riippumattoman toimielimen tekemältä kuin kunkin käräjäoikeuden tekemä valinta oman tuomiopiirinsä lautamiehistä.

6. Muita kommentteja arviomuistiosta?

Kuten aiemmissa selvitystyöissä (mm. Oikeudenkäytön kehitystyöryhmä & Oikeudenhoidon selonteko) on esitetty, lautamiesjärjestelmä ylipäätään ja sen tarkoituksenmukaisuus tulisi arvioida kokonaisuutena. Toisin kuin käsillä olevassa arviomuistiosta arvioitavaksi tulisi siten se, tulisiko lautamiesjärjestelmä säilyttää vai tulisiko siitä luopua. Tästä kysymyksestä käräjäoikeuksilla olisi varmasti paljon käytännön kokemuksiin perustuvaa sanottavaa.

Koponen Liisa
Etelä-Karjalan käräjäoikeus

Rantalainen Hannu
Etelä-Karjalan käräjäoikeus